

Cuiavian University in Włocławek

Scientific and pedagogical internship

**HIGHER LEGAL EDUCATION
IN THE EUROPEAN UNION: EXPERIENCE,
PARTICULARITIES, GLOBALIZATION**

May 16 – June 26, 2022

**Włocławek,
Republic of Poland
2022**

Scientific and pedagogical internship «Higher legal education in the European Union: experience, particularities, globalization» : Internship proceedings, May 16 – June 26, 2022. Wloclawek, 2022. 112 pages.

ORGANISING COMMITTEE

dr **Wiesław Pędziak**, Cuiavian University in Wloclawek;
dr **Jolanta Miziolek**, Cuiavian University in Wloclawek.

Each author is responsible for content and formation of his/her materials.

The reference is mandatory in case of republishing or citation.

CONTENTS

Академічна доброчесність: історія та виклики сьогодення Аршиннікова А. В.	5
Проблемні питання підготовки спеціалістів у галузі правознавства в умовах європеїзації України Ахмач Г. М.	9
Специфічні особливості підготовки фахівців в галузі права в умовах реформування правоохоронної та судової системи Білокінь Р. М.	14
Викладання міжнародного космічного права в Україні Григоров О. М.	22
Кейс-метод у викладенні юридичних дисциплін майбутнім лікарям Демченко І. С.	26
Реформування та модернізація вищої юридичної освіти в Україні до освітніх стандартів Європейського Союзу Діденко Л. В.	29
Формування правосвідомості студентів правничих спеціальностей крізь призму вивчення історико-правового минулого Жупник В. В.	34
Перспективи розвитку освіти дорослих у галузі права Загребельна Н. А.	39
Цифровізація як один із напрямків модернізації вищої юридичної освіти Зелінська Я. С.	43
Наукове осмислення і критичний аналіз сучасного стану вивчення теоретико-правовою наукою предмету правової культури Коба М. М.	48
Щодо деяких особливостей здобуття вищої юридичної освіти в Україні та країнах Європейського Союзу Луценко Я. Л.	52
Методологічні засади дослідження проблем публічного та приватного права в Україні Майка М. Б.	57

Застосування порівняльно-правових досліджень при викладанні навчальних дисциплін: окремі аспекти Мироненко І. В.	59
Деякі проблеми використання матеріалів практики Європейського суду з прав людини у процесі вивчення навчальної дисципліни «Кримінальне право» в закладах вищої юридичної освіти Оробець К. М.	64
Специфіка сформованості правосвідомості майбутніх фахівців-юристів Прилипка В. М.	70
Методологічне значення аналізу судової практики в освітньому процесі з підготовки юристів Примак В. Д.	74
Using of information technologies and their importance in modern education Sokur Yu. V.	81
До питання використання інноваційних технологій навчання в підготовці спеціалістів у галузі правознавства в Україні Спасенко В. О.	84
Недоліки дистанційного навчання при підготовці фахівців у галузі право Співак М. В.	88
Окремі аспекти викладання «верховенства права» майбутнім правникам Стаднік І. В.	94
Підвищення кваліфікації у рамках агенції ЄС з підготовки співробітників правоохоронних органів Чорнозуб Л. В.	100
Реформування юридичної освіти в Україні: етапи, проблеми, зарубіжний досвід Чубата М. В.	106

6. Селезньова О. М. Специфіка викладання юридичних дисциплін студентам економічних спеціальностей: проблеми та можливості дистанційного навчання. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2021. Вип. 1. С. 166-178.

7. Червінська Т. Г. Проблеми та виклики дистанційного навчання у вищій освіті України під час пандемії COVID-19. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2020. Вип.27. С. 123-129.

8. Носкова М. Проблеми впровадження дистанційного навчання в системі післядипломної педагогічної освіти. Актуальні питання гуманітарних наук. 2020. Вип. 28(3). С. 129-134.

9. Ашиток Н. Проблеми впровадження цифрових технологій в дистанційне навчання у вищій школі. Молодь і ринок. 2021. № 11-12. С. 33-38.

10. Самойленко О. М. Дистанційне навчання як науково-педагогічна проблема. Вісник післядипломної освіти. 2012. Вип. 7. С. 196-202.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ «ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА» МАЙБУТНІМ ПРАВНИКАМ

Стаднік І. В.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії, історії держави і права
та філософії права
Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

Створення якісної вищої юридичної освіти в Україні потребує системного підходу до вирішення багатьох проблем організаційного, структурного та методологічного характеру.

В той же час необхідно визнати, що проведення відповідних змін не є самоціллю, оскільки всі вони повинні забезпечити досягнення необхідного результату: підготовку правників нової формації, у яких сформовано не лише компетентності, необхідні «для розуміння природи і функцій права, змісту теоретичних засад (доктрин), принципів і основних юридичних інститутів, застосування права, а також меж юридичного регулювання різних суспільних відносин», а і готовності «до захисту прав людини та основоположних свобод, утвердження верховенства права, будучи відданими принципам людської та професійної гідності, справедливості, рівності, неупередженості, незалежності, співпереживання та дотримання високих етичних стандартів» [1; 2]. Це вимагає не просто «косметичних» змін, а сутнісних перетворень і зламу системи юридичної освіти, яка готує «студентів бути глухими та сліпими, бути гвинтиками у системі, яка працює навиворіт, але студента навчають, що якщо він знайшов закон, яким можна виправдати чергове викривлення, то він виконав свою роботу – яким би гротескним з точки зору справедливості не був результат» [3], результатом чого є фактична несумісність «її панівної державоцентристської світоглядної парадигми з панівною людиноцентристською парадигмою розвитку вітчизняного соціуму [4, с. 45]». Подолання такого стану неможливе без належної уваги до формування у майбутніх правників критичного мислення, основу якого складають високий рівень правосвідомості та правової культури, цілісний світогляд щодо цивілізаційного вибору та подальшого розвитку суспільства і держави, розуміння особливої ролі в цьому процесі обраної професії, визнання загальнолюдських цінностей в національній правовій системі. В цьому сенсі якість вищої юридичної освіти, «хоч її і складно визначити, є здебільшого результатом взаємодії між викладачами, студентами та навчальним середовищем закладу. Забезпечення якості повинно гарантувати навчальне середовище, в якому

зміст програм, навчальні можливості та ресурсне забезпечення відповідають цій меті» [5, с. 6-7].

Вирішенню цієї проблеми сприяє викладання фундаментальних юридичних дисциплін світоглядного спрямування, особливе місце серед яких в останні десятиліття посідає навчальна дисципліна «Верховенство права», методологічне та практичне значення якої для підготовки фахівців-юристів важко переоцінити. В той же час необхідно відзначити, що на етапі знайомства з цією дисципліною значна кількість здобувачів вищої освіти сприймає її виключно як теоретичну, яка не має прикладного значення. Необхідно визнати, що таке ставлення до цієї дисципліни зумовлюється низкою факторів об'єктивного та суб'єктивного характеру, зокрема формальним ставленням до верховенства права, ототожненням його з верховенством закону, низьким рівнем правосвідомості та правової культури як суспільства загалом, так і майбутніх правників тощо. І тут важко не погодитися з П. Ф. Друкером (Peter F. Drucker), що культура ість стратегію на сніданок (Kultur ist Strategie zum Frühstück), бо як зауважує М. Дрюс (Markus Drews), найкраща стратегія нічого не варта, якщо корпоративна культура не підходить, а команда її не сприймає та не підтримує [6]. Тим не менше, не можна заперечувати і зворотній вплив, оскільки визначення правильної стратегії та тактики викладання «Верховенства права» дозволяє не лише зламати існуючі стереотипи, а і сформувати у майбутніх правників стійкі правові установки на повагу прав і свобод людини, справедливості та недопущення дискримінації як засадничих складових верховенства права. Однак це можливо лише за умови тісної співпраці викладачів та здобувачів юридичної освіти, сприйняття їх як носіїв певної корпоративної культури в межах єдиного навчального середовища.

Загалом будь-яка стратегія передбачає постановку мети, планування і реалізацію. Причому, як представляється, мета повинна бути чітко визначена в категоріях результату, який

передбачається досягти, а не процесу, який це забезпечує. Такий підхід дещо ускладнює постановку мети, оскільки зумовлює необхідність уникнення будь-яких конструкцій на зразок «формування системи знань», «оволодіння знаннями», «забезпечення оволодіння» тощо. В цьому сенсі цілком доречним представляється визначення мети викладання (вивчення) навчальної дисципліни як очікуваного результату, що виражається у здатності здобувача юридичної освіти аргументувати, оцінювати, доводити, критикувати, співставляти тощо. Інший варіант формулювання мети передбачає постановку конкретних питань, які пропонується вирішити здобувачам в процесі опанування дисципліни «Верховенство права». Наприклад, «Що таке верховенство права?», «Верховенство права і верховенство закону: співпадіння, протиставлення чи взаємодія?», «Чи можливо забезпечити права людини і демократію без верховенства права?» і т.п.

Постановка мети визначальним чином впливає на процес планування та реалізацію, що зумовлює визначення способів, прийомів досягнення поставленої мети, тобто тактики взаємодії викладача та здобувачів в процесі вирішення поставлених завдань. І тут необхідно відмовитися від традиційного підходу, коли лекційні заняття сприймаються як викладення певної точки зору викладачем, а практичні – як переказ почутого на лекції. Навпаки, «Верховенство права» здатне виконувати свою функцію світоглядної дисципліни лише за умови розбору проблемних питань та формування на цій основі у студентів власної позиції, яку вони здатні аргументувати та відстоювати із залученням як матеріалів обов'язкових до вивчення, так і додаткової літератури, і навіть власного досвіду. І тут слід погодитися з Б. Вітвицьким щодо необхідності використання модифікованого сократичного методу викладання, який передбачає отримання здобувачами завдання прочитати відповідний матеріал (наукову статтю, монографію, рішення ЄСПЛ чи КСУ), після чого прочитане

обговорюватиметься та аналізуватиметься на занятті у відповідь на перелік поставлених викладачем запитань. Це, на його думку, дозволить готувати юристів, здатних усвідомлювати, «що таке верховенство права, чому це критично важливо, котрі знатимуть багато способів його захисту та заохочення, оскільки воно розвивається» [7]. Прикладом використання подібного підходу до читання лекцій є курс «Справедливість» професора Гарвардського університету Майкла Дж. Сандела [8].

Аналогічного підходу вимагають організація та проведення практичних занять, оскільки, як свідчить досвід викладання цієї дисципліни, традиційні способи оцінки знань у формі усного та письмового опитування, підготовки доповіді значно поступаються в ефективності (результативності) іншим способам. В рамках застосування вже згаданого модифікованого сократичного методу можливо використовувати різні форми, зокрема, групові дискусії, розробку презентації з проблемного питання, вирішення завдань (кейсів) практичного спрямування, розробку та захист «дорожньої карти». Цікавим є і залучення студентів до науково-дослідної роботи з питань верховенства права, що зумовлює використання в якості альтернативних форм самостійної роботи студентів підготовки та опублікування тез доповідей на наукових конференціях різного рівня або наукової статті (у тому числі у співавторстві) у фахових виданнях. Зрозуміло, що всі ці різноманітні прийоми та способи роботи з аудиторією спрацьовують лише за певних умов, оскільки вимагають від усіх учасників навчального процесу певних зусиль.

Таким чином, викладене вище дозволяє зробити висновок, що «Верховенство права» повинно стати обов'язковою складовою навчальної програми підготовки юристів, оскільки це дозволить сформувати не лише традиційні практичні навички, а і здатність до критичного мислення, правові установки на соціально-активну поведінку, повагу та захист

прав і свобод людини, демократії та верховенства права як триади базових цінностей цивілізованого суспільства. Нехтування ж верховенством права особливо з боку правників призводить до тяжких наслідків у вигляді поширення «тіньової» нормотворчості, панування правового нігілізму як форми правової свідомості і, як наслідок, зневіри суспільства в праві та справедливості та занепаді правової культури.

Література:

1. Концепція розвитку юридичної освіти від 23 травня 2019 р., проект підготовлений спільно Міністерством освіти і науки України та Міністерством юстиції України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/konceptiya-vdoskonalennya-pravnichoyi-yuridichnoyi-osviti-dlya-fahovoyi-pidgotovki-pravnika>
2. Концепція розвитку юридичної освіти від 26 лютого 2020 р., проєкт розроблений та обговорений на робочих зустрічах народних депутатів України спільно з експертами у галузі права та вищої освіти, URL: http://kno.rada.gov.ua/news/main_news/75465.html.
3. Вітвицький Б. Чому у пострадянській Україні так важко підвищити рівень верховенства права? Вокс Україна. 16 вересня 2019 року. URL: <https://voxukraine.org/chomu-u-postradyanskij-ukrayini-tak-vazhko-pidvishhiti-riven-verhovenstva-prava/>
4. Пацурківський П., Гаврилюк Р. Ціннісні виклики українській юридичній (правничій) освіті. *Право України*. 2017. № 10. С. 38–55.
5. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). К.: ТОВ «ЦС», 2015. 32 с.
6. Drews M. Kultur isst Strategie zum Frühstück. Canada Life. URL: <https://www.canadalifeaktuell.de/kultur-isst-strategie-zum-fruehstueck-14012>

7. Вітвицький Б. Верховенство права та Україна. Що потрібно зробити? Вокс Україна. 15 жовтня 2019 року. URL: <https://voxukraine.org/verhovenstvo-prava-ta-ukrayina-shho-potribno-zrobiti/>

8. Justice: What's The Right Thing To Do? Episode 01 «THE MORAL SIDE OF MURDER». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=kBdfcR-8hEY>

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ У РАМКАХ АГЕНЦІЇ ЄС З ПІДГОТОВКИ СПІВРОБІТНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Чорнозуб Л. В.

*кандидат юридичних наук, б.в.з,
доцент кафедри кримінального права
та інших кримінально-правових дисциплін
Миколаївський інститут права*

*Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Миколаїв, Україна*

В умовах повномасштабної війни в Україні питання підвищення кваліфікації співробітників національної правоохоронної системи та вивчення кращих європейських практик набуває ще більшої актуальності в контексті удосконалення боротьби зі злочинністю та подолання існуючих та нових загроз державній та громадській безпеці. 28 лютого 2022 року Україна офіційно подала заявку на набуття членства в Європейському Союзу, що стало логічним продовженням її євроінтеграційного зовнішньополітичного курсу. Відтак процес наближення правової системи України, а також практики забезпечення захисту прав і свобод людини і громадянина на основі стандартів ЄС виходить на якісно новий рівень.